

<https://doi.org/10.59546/18290744-2025.1-3-87>

ԳԵՎՈՐԳ ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆ

Իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ՀՀ ԳԱԱ փորձաքննությունների ազգային բյուրոյի քրեաբանության կիրառական
հիմնախնդիրների գիտահետազոտական կենտրոնի պետ,
Եվրասիա միջազգային համալսարանի դասախոս

GEVORG ISRAYELIAN

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Head of the Scientific Research Center of Applied Problems in Criminology of
National Bureau of Expertises of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia,
Lecturer at Eurasia International University*

ГЕВОРГ ИСРАЕЛЯН

*Кандидат юридических наук, доцент,
Начальник Научно-исследовательского центра прикладных проблем криминологии
Национального бюро экспертиз Национальной академии наук Республики Армения,
преподаватель Международного университета «Евразия»*

ԶԵՆՔԻ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ ՈՒՂՎԱԾ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐՈՂ ԱՆՁԻ ՔՐԵԱԲԱՆԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

THE CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE PERSONALITY OF A CRIMINAL WHO COMMITS CRIMES AGAINST THE LEGITIMATE TRAFFICKING OF WEAPONS

КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛИЧНОСТИ ПРЕСТУПНИКА, СОВЕРШАЮЩЕГО ПРЕСТУПЛЕНИЕ ПРОТИВ ЗАКОННОГО ОБОРОТА ОРУЖИЯ

Ներածություն

Վիճակագրական տվյալները վկայում են զենքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործությունների քրեաբանական բացասական միտումների մասին: Այսպես, 2021 թվականին արձանագրվել է հանցագործության 714, 2022 թվականին՝ 887 (24.2 %-ով աճ),

2023 թվականին՝ 1179 դեպք (32.9 %-ով ան)՝: Դա խոսում է կանխարգելիչ ներգործության ակտիվացման անհրաժեշտության մասին:

Զենքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործությունների նկատմամբ կանխարգելիչ ներգործության ապահովման, մասնավորապես՝ անհատական կանխարգելիչ աշխատանքների կազմակերպման համար հարկավոր է նշված հանցատեսակների քրեաբանական բաղադրիչների, այդ թվում՝ հանցագործի անձի համալիր հետազոտության իրականացում:

Նշվածից ելնելով՝ սույն հետազոտության նպատակն է զենքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործություններ կատարող անձի քրեաբանական նկարագրի բացահայտումը: Հետազոտության խնդիրն է հանցագործի անձի կառուցվածքային տարրերի ներկայացումը և դրանց քրեաբանական նշանակության բացահայտումը:

Հետազոտության առարկան են կազմել Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 334-րդ և 335-րդ հոդվածներով նախաձեռնված քրեական վարույթներով 2023-2024 թվականներին կայացված թվով 50 դատական ակտերը:

Հիմնական հետազոտություն

Զենքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործություններ կատարող անձը բնորոշվում է որպես քրեական օրենքով նախատեսված, պատժի սպառնալիքով արգելված համապատասխան արարք կատարած մարդու՝ սոցիալապես նշանակալի հատկությունների ամբողջություն, որոնք, արտաքին պայմանների հետ զուգակցվելով, ազդում են նրա հանցավոր վարքագծի վրա: Քննարկվող հասկացության համար պարտադիր է այն հանգամանքը, որ հանցագործությունը կատարվում է անձին հատկանշական հակահասարակական հայացքների առկայության արդյունքում²:

Զենքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործություններ կատարող անձն ունի որոշակի կառուցվածք, որը ներառում է հետևյալ ենթակառուցվածքները.

1. Սոցիալ-ժողովրդագրական հատկանիշներ.

Հատկանիշների այս խումբն են կազմում անձի սեռը, տարիքը, ընտանեկան և պաշտոնական դրությունը, մասնագիտությունը և այլ հատկանիշները:

Սեռային հատկանիշի առումով քննարկվող հանցատեսակները կատարվել են տղամարդկանց կողմից:

Քրեական ակտիվությունն արձանագրվել է 25-50 տարիքային սահմանում:

Հանցանք կատարողներն ազգությամբ հայեր են, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներ:

Հանցավորների ընտանեկան դրությունն ունի հետևյալ պատկերը՝ 60 %-ն ամուսնացած է, 5 %-ը՝ ամուրի, 35 %-ը՝ ամուսնալուծված:

Մեր հետազոտության արդյունքները վկայում են, որ քննարկվող կատեգորիայի հանցավորներն ունեն ցածր կրթական մակարդակ: Այսպես, հանցավորների 60 %-ն ունի միջնակարգ, 2 %-ը՝ միջնակարգ-մասնագիտական, 38 %-ը՝ բարձրագույն կրթություն:

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության դատախազության 2022 թվականի գործունեության մասին հաղորդում, էջ 28 // https://www.prosecutor.am/storage/dynamic_web_pages/rep_50_8560351818.pdf (վերջին մուտք՝ 08.01.2025 թ.), Հայաստանի Հանրապետության դատախազության 2023 թվականի գործունեության մասին հաղորդում // https://www.prosecutor.am/storage/dynamic_web_pages/dyn_page_285_1465690793.pdf (վերջին մուտք՝ 08.01.2025 թ.), էջ 26:

² Տե՛ս *Кобец П.Н.*, Личность рецидивиста и особенности ее формирования // Закон и право 2001. № 11, էջ 39:

Հանցագործների մեծամասնությունն աշխատանքային զբաղվածություն չունի: Այսպես, ուսումնասիրված անձանց 75 %-ը չի աշխատում:

2. Բարոյական որակներ և հոգեբանական առանձնահատկություններ, դրդապատճառային ոլորտ.

Բարոյական որակները և հոգեբանական առանձնահատկությունները թույլ են տալիս խորությամբ ճանաչել անձի բովանդակությունը: Հատկանիշների տվյալ խումբը հաճախ բաժանվում է ենթախմբերի, մասնավորապես՝ առանձնացվում են գիտակցության արժեքային-նորմատիվային բնութագրերը (հայացքներ, համոզմունքներ, արժեքային կողմնորոշումներ), պահանջմունքային-դրդապատճառային ոլորտը (պահանջմունքներ, հետաքրքրություններ, դրդապատճառներ)³:

Հանցագործի անձի գլխավոր բնութագրական հատկությունը զենքի նկատմամբ հետաքրքրությունն է: Հետաքրքրությունն առարկայի՝ իբրև արժեքավոր, գրավիչ ինչ-որ իրի հանդեպ անձի վերաբերմունքն է: Հետաքրքրության բովանդակությունը և բնույթը կապված է անձի դրդապատճառների և պահանջմունքների կազմության, շարժընթացի, ինչպես նաև իրականության ընկալման ձևերի ու միջոցների բնույթի հետ: Հետաքրքրությունն է ընկած գործունեության մոտիվացիայի հիմքում, որը որոշում գործունեության նպատակը⁴:

Հանցագործի անձի առանձնահատկությունները դրսևորվում են նաև մոտիվացիայում: Հանցանքի կատարման դրդապատճառներն են մարդու՝ զենքին տիրելու ձգտումը, ինչը տալիս է ուժի, վստահության, անվտանգության զգացողություն, ինչպես նաև ինքնահաստատումը և այլն⁵:

3. Իրավաբանական հատկանիշներ.

Իրավաբանական հատկանիշներից են դատվածության առկայությունը, խմբի կազմում հանցանքը կատարելու փաստերը: Ուսումնասիրված անձանց 90 %-ը նախկինում դատվածություն չի ունեցել: Խմբի կազմում հանցանք կատարելու ցուցանիշը կազմում է 20 %:

Այսպիսով, խնդրո առարկա հանցագործություններ կատարողներին ընդհանրացված ձևով բնութագրական է երիտասարդ տարիքը՝ 25-50 տարեկան, արական սեռին պատկանելիությունը, ազգությամբ հայ, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի լինելը, ցածր կրթական մակարդակը, ամուսնական հարաբերությունների առկայությունը, մշտական օրինական եկամուտի աղբյուրի բացակայությունը, հանցագործության առարկային տիրելու, ինքնահաստատման դրդապատճառով հանցանք կատարելը, նախկինում դատվածություն չունենալը:

Վերը նկարագրված տվյալներն ունեն կարևոր քրեաբանական նշանակություն: Այսպես.

1) տարիքային բնութագրումը թույլ է տալիս դատել որոշակի տարիքային խմբի ներկայացուցիչների քրեածին ակտիվության դրսևորման ինտենսիվության աստիճանի և հանցավոր վարքի առանձնահատկությունների մասին,

2) կրթական մակարդակը մեծապես կանխորոշում է հանցագործության կատարման եղանակը, օգտագործվող միջոցների բնույթը,

3) բարոյական որակները և հոգեբանական առանձնահատկությունները թույլ են տալիս խորությամբ բացահայտել անձի բովանդակությունը, ընտրել հոգեբանական ներգոր-

³ Տե՛ս *Чуфаровский Ю.В.*, Криминология в вопросах и ответах: учеб. пособие. – М.: ТК ВЕЛБИ, Изд.-во «Проспект», 2006, էջ 38:

⁴ Տե՛ս *Сошина Л.А.*, Криминологическая характеристика лиц, совершивших преступления в сфере незаконного оборота оружия (на примере Иркутской области) // Сибирский юридический вестник, № 1 (40), 2008, էջ 61:

⁵ Տե՛ս նույն տեղում:

ծության արդյունավետ հնարքներ և այլն⁶:

Ձեռքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործություններ կատարող անձին նկարագրող տեղեկատվության հիման վրա պետք է կառուցվի այդ հանցատեսակների անհատական կանխարգելումը: Նշված տվյալները հնարավորություն են տալիս որոշելու անհատական կանխարգելիչ միջոցառումների ուղղվածությունը (օրինակ՝ խմբային հանցանք կատարելու պարագայում դա այլ է, միանձնյա կատարելու դեպքում՝ այլ), ընտրել ներգրավվող անձ (օրինակ՝ արդյունավետ կարող է լինել ամուսնու կամ հանցավորի համար հեղինակություն ունեցող այլ անձի մասնակցությունը կանխարգելիչ միջոցառումներին) և այլն⁷:

Եզրակացություն

Կատարված հետազոտության արդյունքները թույլ են տալիս ձևակերպել հետևյալ եզրահանգումները.

1. Ձեռքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործություններ կատարող անձին ընդհանրացված ձևով բնորոշ է երիտասարդ տարիքի (25-50 տարեկան) քրեական ակտիվությունը, արական սեռին պատկանելիությունը, ազգությամբ հայ, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի լինելը, ամուսնական հարաբերությունների առկայությունը, ցածր կրթական մակարդակը, մշտական աշխատանքային զբաղվածության բացակայությունը, հանցագործության առարկային տիրելու, ինքնահաստատման դրդապատճառով հանցանք կատարելը:

2. Վերը նկարագրված տվյալներն ունեն կարևոր քրեաբանական նշանակություն: Այսպես, տարիքային բնութագրումը թույլ է տալիս դատել որոշակի տարիքային խմբի ներկայացուցիչների քրեածին ակտիվության դրսևորման ինտենսիվության աստիճանի և հանցավոր վարքի առանձնահատկությունների մասին, կրթական մակարդակը մեծապես կանխորոշում է հանցագործության կատարման եղանակը, օգտագործվող միջոցների բնույթը, բարոյական որակները և հոգեբանական առանձնահատկությունները հնարավորություն են ընձեռում խորությամբ բացահայտել անձի բովանդակությունը, ընտրել հոգեբանական ներգործության արդյունավետ հնարքներ և այլն:

3. Ձեռքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործությունների կատարող անձին նկարագրող տեղեկատվության հիման վրա պետք է կառուցվի այդ հանցատեսակների անհատական կանխարգելումը: Նշված տվյալները հնարավորություն են տալիս որոշել անհատական կանխարգելիչ միջոցառումների ուղղվածությունը, ընտրել ներգրավվող անձ և այլն:

Ամփոփագիր: Վերջին տարիների վիճակագրական տվյալների վերլուծությունը բացահայտել է զենքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործությունների կայուն աճ: Դա խոսում է կանխարգելիչ ներգործության ակտիվացման անհրաժեշտության մասին: Նշված հանցատեսակների նկատմամբ կանխարգելիչ ներգործության ապահովման, մասնավորապես՝ անհատական կանխարգելիչ աշխատանքների կազմակերպման համար հարկավոր է դրանց քրեաբանական բաղադրիչների, այդ թվում՝ հանցագործի անձի հետազոտության իրականացում:

Հոդվածում ներկայացված են զենքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործություններ կատա-

⁶ Տե՛ս *Իսրայելյան Գ.*, Թմրահանցագործի անձը և Հայաստանի Հանրապետությունում թմրահանցագործությունների անհատական կանխարգելման որոշ հարցեր // ՀՀ Սահմանադրական դատարան. Տեղեկագիր. 4 (112) 2023, էջ 56:

⁷ Տե՛ս նույն տեղում:

րող անձի՝ հեղինակի կողմից իրականացված քրեաբանական հետազոտության արդյունքները՝ 2023-2024 թվականներին կայացված 50 դատական ակտերի տվյալների հիման վրա: Հետազոտության միջոցով բացահայտվել են հանցագործի անձի կառուցվածքային տարրերը բնութագրող հատկանիշները և դրանց քրեաբանական նշանակությունը:

Հեղինակի հետազոտության արդյունքները վկայում են, որ զենքի օրինական շրջանառության դեմ ուղղված հանցագործություններ կատարողի անձին ընդհանրացված ձևով բնորոշ է երիտասարդ տարիքի (25-50 տարեկան) քրեական ակտիվությունը, արական սեռին պատկանելիությունը, ազգությամբ հայ, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի լինելը, ամուսնական հարաբերությունների առկայությունը, ցածր կրթական մակարդակը, մշտական աշխատանքային զբաղվածության բացակայությունը, հանցագործության առարկային տիրելու, ինքնահաստատման դրդապատճառով հանցանք կատարելը: Նշված և հանցագործին բնութագրող այլ տվյալները պետք է հաշվի առնվեն վերոհիշյալ հանցագործությունների անհատական կանխարգելման ուղղվածությունը որոշելիս, մեթոդն ընտրելիս և կազմակերպական բնույթի այլ հարցեր կարգավորելիս:

Annotation: An analysis of statistical data in recent years has revealed a steady increase in crimes against legitimate weapons trafficking. This indicates the need to activate the preventive effect. In order to ensure a preventive effect, in particular, for the organization of individual preventive work, it is necessary to carry out a study of the criminological components of these crimes, including the personality of a criminal.

The article presents the results of a study conducted by the author of a person who has committed crimes against the legitimate trafficking of weapons, based on data from 50 judicial acts adopted in 2023-2024. As a result of the research, the signs characterizing the structural elements of the criminal's personality and their criminological significance are revealed.

The results of the author's research prove that a person who commits crimes against the legitimate trafficking of weapons is generally characterized by criminal activity at a young age (25-50 years old), belonging to the male sex, Armenian nationality, citizenship of the Republic of Armenia, marital relations, low level of education, lack of permanent employment, committing crimes motivated by possession of weapons and self-affirmation. These and other data characterizing the offender should be taken into account when determining the direction of individual prevention of the above-mentioned crimes, choosing a method and solving other organizational issues.

Аннотация: Анализ статистических данных за последние годы выявил устойчивый рост числа преступлений против законного оборота оружия. Это свидетельствует о необходимости активации предупредительного воздействия. В целях обеспечения предупредительного воздействия, в частности, для организации индивидуальных профилактических работ, необходимо осуществить исследование криминологических составляющих указанных преступлений, в том числе, личности преступника.

В статье представлены результаты проведенного автором статьи исследования характеристик лица, совершившего преступления против законного оборота оружия, на основе данных 50 судебных актов, принятых в 2023-2024 гг. В результате исследования раскрыты признаки, характеризующие структурные элементы личности преступника и их криминологическое значение.

Результаты исследования доказывают, что для лица, совершающего преступления против законного оборота оружия, в целом характерна криминальная активность в молодом возрасте (25-50 лет), принадлежность к мужскому полу, армянская национальность, гражданство Республики Армения, наличие супружеских отношений, низкий уровень образования, отсутствие постоянной работы, мотив совершения преступления – обладание оружием и самоутверждение. Указанные и другие данные, характеризующие преступника, должны учитываться при определении направления индивидуальной профилактики вышеупомянутых преступлений, выборе метода и при решении других вопросов организационного характера.

Բանալի բռներ - զենք, օրինական շրջանառություն, հանցագործի անձ, քրեաբանական նկարագիր:

Keywords: weapons, legitimate trafficking, criminal personality, criminological characteristics.

Ключевые слова: оружие, законный оборот, личность преступника, криминологическая характеристика.

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Իսրայելյան Գ., Թմրահանցագործի անձը և Հայաստանի Հանրապետությունում թմրահանցագործությունների անհատական կանխարգելման որոշ հարցեր // ՀՀ Սահմանադրական դատարան, Տեղեկագիր 4 (112) 2023, էջեր 49-62:
2. Հայաստանի Հանրապետության դատախազության 2022 թվականի գործունեության մասին հաղորդում // https://www.prosecutor.am/storage/dynamic_web_pages/rep_50_8560351818.pdf:
3. Հայաստանի Հանրապետության դատախազության 2023 թվականի գործունեության մասին հաղորդում // https://www.prosecutor.am/storage/dynamic_web_pages/dyn_page_285_1465690793.pdf:
4. Кобец П. Н., Личность рецидивиста и особенности ее формирования // Закон и право 2001. № 11. с. 39-42.
5. Сошина Л. А., Криминологическая характеристика лиц, совершивших преступления в сфере незаконного оборота оружия (на примере Иркутской области) // Сибирский юридический вестник, № 1 (40), 2008. с. 60-64.
6. Чугаровский Ю. В., Криминология в вопросах и ответах: учеб. пособие. – М.: ТК ВЕЛБИ, Изд.-во «Проспект», 2006. с. 144.

Իսրայելյան Գ. - ՀՀ ԳԱԱ փորձաքննությունների ազգային բյուրոյի քրեաբանության կիրառական հիմնախնդիրների գիտահետազոտական կենտրոնի պետ, Եվրասիա միջազգային համալսարանի դասախոս, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, էլիասցե՝ g_i_1979@mail.ru:

Ներկայացվել է խմբագրություն 22.01.2025 թ., տրվել է գրախոսության 22.01.2025 թ., երաշխավորվել է ՀՀ ՆԳՆ կրթահամալիրի ուսումնամեթոդական և զարգացման վարչության պետ, ոստիկանության փոխգնդապետ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Ա. Մնացականյանի կողմից, ընդունվել է տպագրության 22.04.2025 թ.: